

MONITOR

zpravodajský čtrnáctideník

ROČNÍK IV., ČÍSLO 5

8. březen 2007

(za dobrovolné příspěvky)

ROK STÉHO VÝROČÍ BLAHOŘEČENÍ SV. PANÍ ZDISLAVY – PATRONKY RODIN

Tradice Otců

Z vyprávění o kartaginských mučednících

Rozbřesklo se do dne vítězství mučedníků a oni vyšli z vězení do amfiteátru, jako by již vstupovali do nebe, s veselou tváří, krásní, rozechvělí spíš radostí než bázní.

Nejprve přivedli Perpetuu a smýkali jí, takže upadla na bok. Hned vstala, a když spatřila na zemi sraženou Felicitu, přistoupila k ní, podala jí ruku a pomohla jí na nohy, takže tam stály obě vedle sebe. A jelikož už se lid obměkčil, byly přivolány zpět do Sanvivalské

brány. Tam se Perpetuy ujal jistý muž jménem Rusticus, který byl tehdy katechumenem a měl ji rád. Tu jako by se probrala ze sna — v tak mocném vytržení ducha předtím byla — a začala se rozhlížet kolem sebe. A k údivu všech se zeptala: „Kdy už nás tam předhodí té krávé?“ A když slyšela, že se to už stalo, nevěřila, dokud nezjistila, že jak její tělo, tak oděv nesou stopy trýznění. Potom se obrátila k přivolanému svému bratru a k onomu katechumenovi s těmito slo-

vy: „Stůjte pevně ve víře a všichni se navzájem milujte a ať vás naše utrpení nepohoršuje!“ ...

A sama Perpetua, jako by ještě měla zakusit nějakou bolest, když byla bodnuta mezi žebra, jen zasténala a sama navedla třesoucí se pravici nezkušeného gladiátora na své hrdlo. Nečistý duch se jí tak bál, že by snad tato veliká žena ani nemohla být jinak zabita, ledaže by sama chtěla.

Vpravdě nad jiné stateční a blažení mučedníci! Vpravdě jste byli povoláni a vyvoleni, abyste vstoupili do slávy našeho Pána Ježíše Krista.

Papež o působení katolíků ve veřejném životě

Křesťané musejí nově formulovat pojem sekulárnosti

P. John Flynn shrnul 14. ledna t. r. pro agenturu *Zenit* myšlenky papeže Benedikta XVI. o občanské odpovědnosti katolíků, jež se objevily v jeho posledních projevech.

V prosincovém projevu k římské kúrii papež řekl, že křesťané mají právo vyslovovat se k politickým a občanským záležitostem. Je naší povinností hájit lidskou osobu. „Velkým problémem Západu je, že zapomněl na Boha,“ řekl papež, „a toto zapomnění se šíří.“

Ve vánočním požehnání *Urbi et orbi* se Benedikt XVI. k tomuto tématu vrátil a řekl: „Navzdory velkému pokroku lidstva je člověk stále stejný: člověk, to je svoboda postavená do napětí mezi dobrem a zlem, mezi životem a smrtí.“ V moderní době je potřeba víry stále větší. Poselství Církve neumenšuje naše lidství: Kristus přišel zničit pouze zlo, pouze hřích — všechno ostatní vyzdvihuje a zdokonaluje.

Existuje však nicméně opozice proti jakékoli úloze náboženství ve veřejné debatě, řekl papež v prosincovém projevu k Unii italských katolických právníků: zaměřil se proto na rozbor pojmu „sekulárnosti“. Tento po-

Foto: Reuters

jem původně charakterizoval postavení laického křesťana, který nepatří ke kléru. V moderní době se však jeho význam mění: dnes znamená vyloučení náboženství a jeho symbolů z veřej-

ného života, jeho vykázní do soukromé sféry.

Proto je úkolem křesťanů, řekl papež, formulovat alternativní pojem se-

dokončení na str. 8

ZPRÁVY

Slovensko: Fra Angelicovy ceny za rok 2006

Ve čtvrtek 22. února 2007 se po slavnostní mši svaté v jezuitském kostele v Bratislavě konalo v Zrcadlové síni Primaciálního paláce za přítomnosti apoštolského nuncia Svatého Stolce na Slovensku, Mons. Henryka Józefa Nowackého, viceprimátorky hlavního města Bratislava Anny Dyttertové a dalších hostů slavnostní oceňování umělců ze jejich přínos křesťanských hodnot do umění.

Mons. František Rábek, ordinář Ozbroyených sil a ozbrojených sborů SR a současně předseda Rady pro vědu, vzdělání a kulturu při Konferenci biskupů Slovenska, ocenil dvanact umělců.

V kategorii slovesného umění byli Cenou Fra Angelica oceněni MUDr. Ján Milčák (lékař, spisovatel a dramatik), prof. PhDr. Július Paštéka st. DrSc. (literární vědec), a herec Gustáv Valach — in memoriam.

V kategorii hudebního umění byli oceněni prof. Július Podhorný (hudebník, dirigent), prof. Don Štefan Olos, SDB (hudebník, dirigent) — in memoriam a operní zpěvák Jozef Kundlák, sólista Opery slovenského Národního divadla.

V kategorii výtvarného umění byli oceněni Blanka Žatková, akademická sochařka (spolu se zesnulým manželem, akademickým malířem Jozefom Žatkou in memoriam), doc. Mária Spoločníková (akademická malířka a restaurátorka) a prof. Vincent Hložník, akademický malíř — in memoriam.

Mons. Rábek odevzdal také zvláštní ocenění muzikologovi doc. ThLic. Mgr. Igoru Vajdovi SJ, PhD. — in memoriam, jazykovědkyni PhDr. Martě Marsinové a prof. Ing. arch. Mikuláši Bašovi.

TK KBS

Papežská akademie pro život zasedala

Od 23. do 24. února se konalo 13. generální shromáždění Papežské akademie pro život, tentokrát s tématem „Křesťanské svědomí podporuje právo na život“.

Prezident Akademie Mons. Elio Sgreccia zde řekl, že „svědomí je často nazýváno svatostánkem člověka, nejtajemnějším jádrem, jež rozhoduje o lidském jednání“. Je to zdroj vody, jež musí zůstat čistá, přímá a jistá.

Proto je třeba, řekl Mons. Sgreccia, aby se křesťané opírali o své svědomí při námitkách proti potratu, eutanázii a homosexuálnímu manželství. „Dosud jsme znali námitku svědomí ve dvou oblastech — oblasti vojenské služby a války a oblasti potratu a sterilizace“. Dnes přibyla řada dalších případů.

Prezident Papežské rady pro pastorační v oblasti zdravotnictví kardinál Lozano Barragán promluvil o vztahu mezi svědomím a kulturou a citoval papeže Jana Pavla II. i Benedikta XVI.

Viceprezident Papežské akademie pro život Mons. Jean Laffitte hovořil o různých pohledech na pojem tolerance. Označil za paradoxní, že „ideologicky tolerovat námitku svědomí, protože ta se vymyká její kontrole; společnost odmítá myšlenku, že existuje pravda, kterou je třeba hledat“. Máme-li uniknout této totalitní tendenci, musíme položit důraz na lidskou důstojnost jako pravdu platnou pro všechny.

Fides

Další Ježíšovy pozůstatky?

Filmový producent Simcha Jacobovici natočil film, kde se tvrdí, že před dvaceti lety byl objeven Ježíšův hrob a hrob jeho rodiny i s pozůstatky v jeruzalémské čtvrti Talpiot.

Jacobovici se narodil v Izraeli a žije v Kanadě. Pracoval na filmu pět let a cestoval po světě, aby získal informace a mínění expertů.

26. února uspořádal tiskovou konferenci a 27. února představil film na několika televizních stanicích.

Archeolog profesor Amos Kloner z Bar-Illanovy univerzity soudí, že producentova tvrzení jsou „vzata ze vzduchu“.

Ježíšova rodina pocházela z Galileje a neměla žádné rodinné vazby k Jeruzalému.

Kloner vedl počátkem 80. let vykopávky hrobů s nápisy a tvrdí, že jména, jež se tam nacházejí, byla v Ježíšově době velmi častá.

Israel Heute

Katedrála opět „patří lidu“

Nejvyšší soud zrušil loňské rozsudky Obvodního a Městského soudu v Praze o vrácení Svatovítské katedrály Církvi.

Správa hradu ihned po převzetí budovy zruší vstupné. Zahraniční turisté budou tedy moci do katedrály zadarmo, tj. za peníze českých daňových poplatníků.

RC

Memorandum MSKA předáno

Memorandum Moravsko-slezské křesťanské akademie za nápravu vztahů Církve a státu bylo 20. února spolu s deseti tisíci podpisy předáno kanceláři prezidenta republiky, kardinálu Vlkovi, kanceláři předsedy Senátu, ministrové kultury, předsedovi Ekumenické rady církví a předsedovi Poslanecké sněmovny.

ČBK

Zdravotní péče v Africe stojí na náboženských skupinách

Světová zdravotnická organizace požaduje v boji proti HIV větší podporu náboženským organizacím.

Zpráva „Appreciating Assets: Mapping, Understanding, Translating and Engaging Religious Health Assets in Zambia and Lesotho“ odhaduje, že 30 – 70 % zdravotnické infrastruktury v Africe je řízeno náboženskými organizacemi.

Podle zprávy je úloha náboženských organizací v péči o nemocné s HIV/AIDS větší, než se dříve uznávalo. Bez nich nelze doufat v univerzální přístup k prevenci, léčbě a péči.

Zenit

Vážení čtenáři,

děkujeme Vám všem, kteří jste zasláním finančního daru umožnili další vydání *RC Monitoru* a pomohli pokrýt režijní náklady spojené s jeho vydáváním.

S upřímným Pán Bůh zaplať

redakce

ZPRÁVY

Zavádějící informace *Times*

Spolupředsedové komise pro anglikánsko-katolický dialog řekli, že článek v *Times* nadepsaný „Církev podporují plán sjednotit se pod vedením papeže“, je pouhou senzací a zkresluje pravdu. Článek Ruth Gledhillové mluví o informaci, jež údajně pronikla ven, o dosud nepublikovaném dokumentu „Srústat v jednotě a misii“, který má zveřejnit Mezinárodní anglikánsko-římskokatolická komise pro jednotu a misii. Byl patrně zdrojem pro informaci, jež se u nás objevila na serveru *Aktálně.cz*.

Spolupředsedové vydali prohlášení, že příslušný dokument je odsouhlaseným prohlášením uvedené komise

(IARCCUM), ne oficiálním vyjádřením katolické církve a anglikánského společenství. Je to další krok v diskusi a flexi. Byl dán — společně s dalšími dokumenty — k dispozici anglikánským představitelům, kteří se sešli v Tanzánii.

Článek v *Times* spekuluje o reakci katolické církve na možné schisma v anglikánském společenství. Spolupředsedové tvrdí, že podporují jednotu tohoto společenství. Vyjadřují naději, že uvedený dokument bude užitečným nástrojem na cestě k plnému společenství, o něž anglikáni a katolíci usilují už čtyřicet let.

Zenit

Církev v Mongolsku roste

Katolické společenství v Mongolsku se šíří i mimo hlavní město Ulánbátar. Při velikonoční vigílii bude v průmyslovém městě Darchánu pokřtěno dalších 23 dětí a mladých lidí. Zdejší komunita mají na starosti salesiáni.

Apoštolský prefekt Mongolska

Mons. Wenceslao Padilla řekl, že Církev kromě Ulánbátaru zapouští kořeny i v Darchánu a Erdenetu. Misionářů přibývá: dnes je jich 56 a pocházejí ze 14 afrických, asijských, evropských a latinskoamerických zemí.

Fides

Kambodža: Laici v katolickém vzdělávání a sociálních službách

Na jednání v Phnom Penou organizovaném misionáři pro laiky spolupracující s Dětským fondem Dona Bosca se hovořilo o úloze laiků ve vzdělávání a sociální práci.

Fond Dona Bosca pomáhá ve třech velkých městech Kambodži 5000 dětem — sirotkům, dětem ulice a dětem chudiny. Zaměřují se na děti, které mají potíže s učením.

Vzdělávání dětí i dospělých je pro Církev v Kambodži prioritou. 450 let poté, co do Kambodže dorazili první katoličtí misionáři, tvoří 300 000 katolíků ve čtrnáctimilionovém národě jen malou menšinu. Katolické vzdělání je ale velmi vyhledávané pro svou vysokou kvalitu i mravní výchovu, kterou katolické instituce zajišťují.

Fides

Německo: Rodičům vyučujícím doma hrozí odnětí všech dětí

Rodině Busekrosových, které úřady odňaly patnáctiletou dceru, vyučovanou doma, hrozí odnětí dalších pěti dětí. Nejstarší dcera byla umístěna na psychiatrii. Buserkrosovi byli vyzváni, aby se vzdali péče o své další děti.

Americká Asociace pro právní obranu domácího vyučování (HSLDA) poukazuje na stále ostřejší zákroky německých úřadů proti rodinám vyučujícím doma.

Domácí vyučování zakázal v Německu Adolf Hitler a od té doby se právní situace nezměnila. Ani odvolání k Evropskému soudu pro lidská práva nepomohlo: soud prohlásil, že zájem státu na výchově dětí má přednost před názory rodičů.

HSLDA vyzývá Evropany, aby kontaktovali německá vyslanectví ve svých zemích.

LifeSite News

Připravuje se film o zakladateli Opus Dei

Produkční firma Lux Vide oznámila, že připravuje film o svatém Josémaria Escrivà. Mezi možnými kandidáty na hlavní roli jsou Robert de Niro a Antonio Banderas. Lux Vide vyrobila už více úspěšných náboženských filmů, např. televizní dokumentaci o Janu Pavlu II.

Mluvíci italského Opus Dei sdělil, že Opus Dei film nefinancuje, ale funguje jako poradce. Původně organizace váhala, ale po debatě o filmu „Šifra Mistra Leonarda“ se rozhodla spolupracovat.

KATH.NET

Peru: Církev vzdělává nejchudší

Iniciativa „Církev v nouzi“ věnovala dětem ze základní školy v Pacanguilla (severozápadní Peru) dětské bible („Bůh mluví ke svým dětem“). Tato kniha už vyšla ve 153 jazycích. V pacanguillské škole je to vůbec první kniha, kterou kdy děti držely v rukou: jejich rodiče jsou negramotní *campesinos*.

Škola je církevní a vzdělává zadarmo. Na jaře bude rozšířena o druhý stupeň. Církev dosud platila pět učitelů, nyní zaměstná šest dalších.

ACN

Myanmar: Vojenská ofenzíva — vláda brání humanitárním organizacím v pomoci civilistům

Rada pro lidská práva OSN vyjádřila znepokojení nad situací v Barmě, zvláště v regionu Kajin. Rada žádá jangúnskou vládu, aby dovolila humanitárním organizacím přístup do oblastí. V okresech Toungoo a východní Bago byli venkované opakovaně vyhnáni a žijí v nouzové situaci.

Je zapotřebí pomoci ženám, dětem a starým lidem. Lidé by neměli být rukojmími politiky.

Je také zapotřebí zahájit v Barmě demokratické reformy, které vláda už delší dobu slibuje. Podle organizace „Světová křesťanská solidarita“ pokračují restrikce a diskriminace etnických a náboženských menšin.

Fides

ZPRÁVY

Pomoc pro Sahel!

Nadace Jana Pavla II. pro Sahel žádá o pomoc pro subsaharskou Afriku. Nadaci založil papež po své první cestě do Afriky v roce 1980. Její radu tvoří biskupové devíti zemí Sahelu.

Mons. Karel Kasteel, tajemník Rady,

řekl, že Sahel potřebuje přežít.

„Kvůli velkým klimatickým změnám lidé těžce bojují o zúrodnění pouště, která se stále šíří. ... Lidé potřebují prostředky a pomoc. Potřebují také výcvik, jak používat nové technologie“.

Proto Nadace nabízí také stipendia studentům.

Mons. Kasteel žádá katolíky na celém světě, aby se za Sahel modlili a finančně podporovali pomoc, jež sem směřuje.

Zenit

Kontroverzní deník kritizuje kardinála Vlka

Po pokusu využít návštěvu kardinála Vlka v archivu ministerstva vnitra k obviněním katolického kléru ze spolupráce s StB navázaly *Lidové noviny* kritikou

osoby pražského arcibiskupa. Článek Boba Flídra ne dosti přesně vytyká Vlkovu působení na svatovojtěšském stolici řadu chyb. Kardinál Vlk zareagoval

textem uveřejněným na jeho webových stránkách, kde některá tvrzení *Lidových novin* upřesňuje.

RC

Reakce kardinála Vlka

Jak si novináři vymýšlejí, když nemají argumenty...

Když je někdo z novinářů vůči někomu nepřátelský a chce ho ponížít, má k tomu ve své profesi velkou příležitost. Novináři vědí, že na žalobu nebývá čas nebo že se dotýčný nechce s novinářem zahazovat. Mluvím nyní o panu Flídřovi.

Naštěstí jde o noviny, které mají asi jen 70 tisíc abonentů.

Ale pěkně po pořádku:

Pan Flídr mi v článku „Vlk musí jít do důchodu“ z 20. 2. 2007 vyčítá, že jsem „nevyřešil vztah církve se státem“. Děkuji pane Flídře, že mě pasujete na „šéfa českých katolíků“ (vím, že se v církevní struktuře tolik nevyznáte, tak Vám to promíjím). Díky, že mi připisujete takovou moc, že bych tuto záležitost byl mohl sám vyřešit.

Rád bych, kdybyste mi mohl jmenovat alespoň jeden případ, kdy „několik měsíců po ohlášené rezignaci“ některého diecézního biskupa byl jmenován nástupce. Myslím, že se Vám to nepodaří ani v případě těžce nemocného diecézního biskupa. Opět hrubá neznalost.

Kdyby nebylo k pláči záměrné klamání a lži páně Boba, byl by k smíchu odstavec o „sporech s Ratzingerem“. Poukážu na ty lži: prý jsem při řešení integrování duchovních podzemní církve „narazil na soupeře“ – Ratzingera. Ten byl tehdy v čele Kongregace pro nauku víry, která tyto problémy skutečně řešila, respektive arcibiskup Bertone, který byl jako církevní právník Ratzingerovým zástupcem. Ten měl celou věc na starosti. U nás vše připravoval tehdejší

administrátor pražského arcibiskupství, biskup Antonín Liška. Když jsem přišel do Prahy, byly „Směrnice pro řešení otázky podzemních kněží“ už hotovy. Jejich datum je 5. 2. 1992. Před tím jsem zařadil do pastorače pouze kněze z podzemní církve, kteří byli vysvěceni nějakým biskupem na Západě, totiž platně, a nic nebránilo jejich přijetí do pastorače. To jsem skutečně udělal, ale to bylo zcela regulérní a to mi nikdo nikdy nevyčítal... Celou situaci kolem podzemní církve mám dokonale zdokumentovanou. Podle ní ostatně psal i pan Ondřej Liška svou známou knihu. S kardinálem Ratzingerem přímo jsem mluvil na toto téma dne 30. 6. 1993, jak mé podrobné poznámky dokumentují. Mohu je předložit, ani o náznak sporu nešlo... Pan Bob si tedy vše vymyslel. Byl bych rád, kdyby pro toto své nepravdivé tvrzení doložil jediný, třeba i malý fakt.

Teologická fakulta – nová lež pana Boba. Prý mi kladl „odpor kardinál Ratzinger“. Nevím, ale zdá se mi, že jsem s ním věci vůbec neřešil, ale s kompetentní Kongregací pro katolickou výchovu, s kardinálem Grocholewskim. Další vymyšlená lež pana Boba.

Kdo byl a nebyl mým favoritem, je před-

mětem papežského tajemství. Obdivuji pana Flídra, že zná i papežská tajemství...

Podobně je vymyšlenou věcí, že když se stal Ratzinger papežem, že to nikterak „náš vztah nepozvedlo“. Opět lež. S novým papežem jsem se setkal mnohokrát, a to nejen v těch případech, kdy to bylo uveřejněné v našem tisku... Veřejně má setkání bylo možno pozorovat při papežových návštěvách v Polsku a v Bavorsku.

Na závěr Flídřovo „proroctví“, že papež Benedikt XVI. nebude Vlkův odchod z postu arcibiskupa nijak prodlužovat“. Kéž byste měl, pane Flídře, pravdu. Až se Vaše „proroctví“ naplní, přijdu Vám pogratulovat...

Obdivuji, že má někdo odvalu a drzost tak otevřeně lhát. Kde je novinářská etika a profesionalita? Divím se *Lidovým novinám*, že takové věci jsou schopny trpět. Jaké to na ně vrhá světlo? Snad si toto mé expoé přečtou i čtenáři *Lidových novin*, aby viděli, jakou úroveň jejich redaktoři mají.

Pane Bobe Flídře, naberte jiný kurz, lži mají krátké nohy, a daleko s nimi nejdete. K Vaším dalším výmyslům už se nebudu vyjadřovat.

22. února 2007

převzato z <http://www.kardinal.cz>

Foto: Mgr. Anton Fříč

HISTORIE

Jaké byly ve skutečnosti křížové výpravy?

Ještě jednou o křížových výpravách

Křížové výpravy jsou předmětem mnoha stovek studií a zaujmají klíčové postavení ve všech historických pojednáních ranného středověku. Profesor Thomas Madden, historik z University v St. Louis v USA ve své knize *A Concise History of the Crusades* („Stručné dějiny křížových výprav“) obohatil tento žánr nejen o opomíjené historické skutečnosti, ale předložil světové veřejnosti i ucelený rozbor příčin a následků těchto událostí týkajících se celého tehdejšího středověkého světa. Jeho práce má zásadní význam zejména v současné době poznamenané zásahy křesťanského světa do oblasti Blízkého východu.

Křesťanská agrese?

Jednostranné závěry vedou často k mýtům, které jsou objektivní historii vzdálené. Rozšířeným mýtem je tvrzení, že křížové výpravy byly nevyprovokované agresivní války proti islámskému světu. Tento mýtus opomíjí, že hlavním posláním islámu bylo dobytí křesťanského světa. Tento úkol byl v 11. století v zásadě splněn. Po několika staletích výbojů dobyly muslimské armády celou severní Afriku, střední východ i Malou Asii a ještě převážnou část Španělska, tedy regionů s vyspělou řecko- (byzantsko-) římskou kulturou. Jinými slovy: do konce 11. století se muslimské militantní síly zmocnily dvou třetin křesťanského světa. Především pak Palestiny, vlasti Ježíše Krista, ale i Egypta, kolébky křesťanského mnišství; celé Malé Asie, kde svatý Pavel zakládal první křesťanské obce, tedy jádra tehdejšího křesťanského světa. A růst muslimského impéria tím ještě nebyl u konce. V ohrožení se ocitlo tehdejší centrum křesťanské říše — Konstantinopol. Nepetržitá agrese byla na muslimské straně. Křesťanský svět měl na vybranou pouze dvě věci: bránit se a nebo podlehnout. Toto podlehnutí by znamenalo pád mnohem pokrokovějšího a humanističtějšího zřízení hluboko zpět do minulosti. Srovnajme jen islámské otrokářské zřízení s křesťanským lenním systémem, křesťanské lásky k bližnímu a postavení žen, reprezentovaných matkou Boží, proti islámské polygamii — žen otrokyň.

Šlo jim jen o kořist?

Dodnes se děti ve školách učí, že ke křížovým výpravám vedl růst evropské populace, kdy na potomky slechtických rodů už nevyzbyla půda a proto museli válčit. Křížové výpravy tak byly vykládány jako bezpečnostní ventil. Muži byli vysíláni daleko od Evropy, aby si mohli vybojovat půdu na úkor někoho

jiného. Skutečností však bylo, že právě vysíláním mužů do křížových výprav byla populace oslabována a domácí půda v důsledku toho zůstávala neobdělána.

Vydat se na křížovou výpravu byl nesmírně nákladný podnik. Páni byli nuceni prodat nebo zastavit svou půdu, aby shromáždili dostatečné finanční prostředky. Většina z nich neměla zájem o kolonizaci. Založení rodiny s muslimkami bylo ideově i fakticky vyloučeno. Rytíři, kteří vstupovali do řádů, byli celibátní, světské rytíři pak své ženy nechávali ve vlasti. Středověký křížák plnil svou křesťanskou povinnost osvobození nevěřících obsazených zemí, osvobození do otroctví upadlých křesťanů a otevření posvátných míst spojených s životem Ježíše Krista a svatých. Konečným cílem po úspěšné výpravě byl návrat domů. Tak se také stalo. Po velkolepém úspěchu první křížové výpravy, kdy křížáci ovládli Jeruzalém a velkou část Palestiny, odešli prakticky všichni domů. Na místě jich zůstala jen malá hrstka, aby konsolidovala a spravovala nově získaná území a ochránila místní křesťanské obyvatelstvo. Kořist byla problematická. Ostatně možnosti tehdejší přepravy byly tak malé, že se s ní prakticky nedalo počítat. Konečně pomíneme-li ostatky svatých, o cennostech přivezených z východu mlčí i tehdejší kronikáři. Hlavním motivem aktivity křížáka bylo usmíření vlastních hříchů a zasloužení si spásy konáním dobrých skutků v daleké zemi.

Markantním důkazem toho je vznik rytířských řádů. Johanitě, templáři, němečtí rytíři, strážci Božího hrobu a lazarišty, to byli vojáci-mniši. Chudí — žádná kořist, žádné zakládání populace, ale celibát. Při tom sloužící současně se zbraněmi zraňujícími a zabíjejícími, museli se věnovat ochraně života a službě trpícím a chudým — stejnocenným posláním — špitálnictvím.

V tom byl smysl Kristova napomenutí „kdo na sebe nebere svůj kříž, není Krista hoden“. Pamatovali také na to, že „nikdo nemá větší lásku, než ten, kdo zachrání jiný, nebo položí vlastní život za své přátele“.

Krev „až po kotníky“?

Nepochybně bylo při dobytí Jeruzaléma křížáky v roce 1099 zabito mnoho lidí poté. Ale i to je nutno chápat v historickém kontextu. Ve všech předmoderních evropských a asijských civilizacích bylo přijatým morálním standardem, že město, které se odmítalo vzdát a bylo pak dobyto silou, náleželo vítězům. To se týkalo nejen budov a zboží, ale

Bitva křížáků o Jeruzalém uctvářeny podle iluminace kroniky z 12. století

i lidí. Proto muselo každé město nebo každá pevnost pečlivě zvažovat, může-li odolat obléhatelům. Pokud ne, bylo moudré vyjednávat o podmínkách kapitulace. V případě Jeruzaléma se obránci bránili až do samého konce. Počítali s tím, že impozantní městské hradby budou udržovat křížáky v patřičných mezích, dokud nedorazí posily z Egypta. Zmýlili se, tak jako se mýlilo mnoho jim podobných obránců v historii válek. Když město padlo, bylo skutečně, jak velela tehdejší a nakonec i dnešní strategie vydáno v plen (Troja, Konstantinopol, Řím a nedávno dokonce ve 20. století Berlín a mnohá jiná města). Mnoho lidí bylo zabito, ale mnoho bylo vykoupeno, nebo jim bylo dovoleno milostí vítězů volně odejít. To také patřilo k mravní povinnosti vítězů.

Bylo to brutální, ale středověký historikograf neměl možnost srovnávat, důsledky válek vedených mečem a prakem, s válkami vedenými kulomety, děly, bombami, napaím a radioaktivními destrukcemi. Jak by asi popisoval důsledky válek ve 20. století. K čemu by přirovnal tu symbolicky vyjádřenou vrstvu krve na ulicích Jeruzaléma? Vždyť v muslimských městech, která se křížákům vzdala, byl lidu ponechán majetek, nebyli obtěžováni a mohli svobodně vykonávat své bohoslužby. Pokud jde o potoky

HISTORIE

krve v ulicích, žádný historik je nemůže chápat jinak, než jako literární konvenci. Jeruzalém bylo velké město. Na množství krve, které by stačilo pokrýt jeho ulice souvislou třípalcovou vrstvou, by bylo třeba ji vycedit z milionů lidí, zatímco v městě samém při vši brutalitě mohlo jít maximálně o tisíce.

Kolonialismus v náboženském hávu?

Západ nepředstavoval pro Střední východ mocnou, nadřazenou kulturu, která vpadla do primitivní nebo zaostale oblasti. Naopak, muslimský Východ byl materiálně nesmírně mocný, bohatý a blahobytný. Vůči němu byla křesťanská Evropa třetím světem, i když nebezpečným pro svoji ideologii Boží lásky, víry a odpouštění, kterou muslimský svět neznal. Při tom na této ideologii nic nemění, že její uvedení do praxe nebylo dosaženo ani v průběhu další tisícovky let.

Křížácké státy, založené po první křížové výpravě, nebyly novými osadami katolíků v muslimském světě jako třeba britská kolonizace Severní Ameriky. Katolická přítomnost ve zřízených křížáckých státech byla nepatrná, nepřevyšovala deset procent původního obyvatelstva. Tvořili ji vládcí a úředníci, italští, ale i židovští obchodníci, a především členové rytířských řádů, z nichž zdrcující většina byla vázána celibátem a neměla osobní majetek. Šlo o řeholníky (vojáky-mnichy), kteří navíc zachraňovali trpící — pro muslimy činnost nevidaná. Převážnou většinu populace však tvořili muslimové, kteří navíc ještě byli poraženými dobyvateli původních vyhubených křesťanů. Křížácké státy proto nebyly koloniemi ve smyslu plantáží nebo dokonce faktorů, jako později Indie. Byly to zahraniční vojenské základny. Hlavním posláním křížáckých států bylo hájit posvátná místa v Palestině, zejména Jeruzalém a přístupové oblasti k němu, a vytvářet bezpečné prostředí pro křesťanské poutníky, kteří je navštěvovali.

Neexistovala žádná mateřská země, s níž by měly křížácké státy mocenské vazby, takže Evropské mocnosti z nich neměly žádný hospodářský prospěch. Naopak náklady na udržování latinského Východu odčerpávaly nemalou část evropských zdrojů. Evropská osazení rytířských řádů musela nahospodařit vysoké odvody (response) na vydržování svých vojenských základen, operací, ale i špitálů. Toto dilema snad nejlépe ilustruje spor templářů s francouzskou korunou na přelomu 13. a 14. století, který vedl k ekonomické a nakonec i fyzické likvidaci řeholních rytířů. Rytíři tehdy nepozvedli zbraň proti křesťanské světské moci, přestože by díky své síle a mezinárodnímu postavení, asi odolali každé světské mocnosti.

Jakožto zámořské základny měly křížácké

státy především vojenský význam. Dokud muslimové válčili navzájem mezi sebou, byly tyto státy v bezpečí, ale jakmile se muslimové sjednotili, dokázali dobývat pevnosti, zmocňovat se měst a roku 1291 donutili křesťany, aby se stáhli z pevniny Svaté země na ostrovy. Zprvu na Kypr, Rhodos a nakonec Maltu, přičemž na asijské a africké pevnině měli stále své základny (např. Bodrun, Halikarnas, Alexandrie a další). Až do pádu Konstantinopole a zániku Východořímského impéria zde tak stále byla hráz chránící nejen obyvatelstvo, ale především humanistickou křesťanskou ideologii.

Křížové výpravy byly namířeny také proti Židům?

Žádný papež nikdy nevyhlásil křížovou výpravu proti Židům. Nicméně během první křížové výpravy táhla v jejím závěsu i mimo trasu intervenčního vojska velká tlupa chátary. Ta nebyla spojena s křesťanskými pány ani bohatými franskými městy. Její účastníci neměli vůbec ponětí, proti komu je vedeno křížové tažení. Zcela bez skrupulí loupili a zabíjeli na co narazili, bez rozdílu zda-li jde o křesťana nebo Žida. Ke skutečným muslimům se ani nedostali a z čiré chamtivosti, pod záminkou, že právě Židé jsou legitimním terčem války, protože ukřizovali Krista, ospravedlňovali svoje počínání. Papež Urban II. i jeho následníci tyto útoky na Židy důrazně odsuzovali. Místní biskupové, kněží i laici se snažili Židy hájit — o tom je dochována řada listinných dokladů — třebaže s omezeným úspěchem. Podobně v počáteční fázi druhé křížové výpravy v Německu odpadlci od oficiálního tažení iniciovali pogromy na Židy. Přítrž tomu učinil sv. Bernard z Clairvaux. Osobně se angažoval proti pogromům a zasloužil se o ukončení těchto výstřelků. Tyto „rány vedle“ byly politováním vedlejším důsledkem křížáckého nadšení, ale nebyly záměrem křížáckých výprav. Po zvěstvech páchaných za druhé světové války na Židech, vidíme, že i po tisíci letech je tento pád lidskosti aktuální. I dnes, kdy již nejde (alespoň na Západě) o Židy, nás udivují moderní obdoby tohoto jevu. Případy, kdy se američtí vojáci v zámoří dopustili zločinů např. ve Vietnamu, Afganistánu a nakonec i dnes Iráku, Rusové v Čečensku, Srbové v Chorvatsku a podobně. Mnozí viníci za to byli souzeni a potrestáni, jiní unikli. Při tom záměrem bojujících ve válkách i intervencích zdůvodňovaných bojem za svobodu a demokracii, nebylo páchat zločiny.

Dnešní Západ jako křížáci?

Často je boj mezi evropským Západem a muslimským světem vydáván za reakci na křížové výpravy. Ty však probíhaly ve stře-

dověku, v jiné politické a i hospodářské situaci. Američané a jejich spojenci pak jsou tendenčně a anachronicky vydáváni za novodobé křížáky. Je však důležité si připomenout, že od středověku až do 16. století, byl supervelmocí západního světa islám. Muslimská civilizace byla bohatá, vysoce kultivovaná a nesmírně mocná, zatímco křesťanský Západ byl oproti ní zaostalý a relativně slabý. Proto také žádná další křížová výprava — s výjimkou té první — nebyla úspěšná.

Křížové výpravy však zadržovaly muslimskou expanzi, ale rozhodně ji nezastavily. Muslimská impéria se nadále rozšiřovala do křesťanských území, podmanila si Balkán, velkou část východní Evropy a dokonce největší křesťanskou říši s hlavním městem Konstantinopolí.

Z muslimské perspektivy nestály křížové výpravy ani za zmínku. Kdybyste se v 18. století zeptali běžného muslima, nic by o nich nevěděl. Důležité byly pro Evropany, protože představovaly velké vypětí, jež ztroskotalo. Až když v 19. století začali Evropané dobývat a kolonizovat země Středního východu, mnoho historiků — zejména francouzských — začalo psát o křížáckých výpravách jako o prvním pokusu přinést mezitím zaostalému muslimskému světu plody západní civilizace. Jinými slovy křížové výpravy byly přetvořeny do podoby imperialistických válek. Podle takto pojatého dějepisu se vyučovalo ve školách v koloniích a nová interpretace byla akceptována na Středním východě i jinde. Ve 20. století byl imperialismus diskreditován. Islamisté a arabští nacionalisté se pak chopili koloniální konstrukce křížových výprav a prohlašují, že Západ je odpovědný za jejich strasti, jelikož už od křížových výprav na muslimy stále dotírá. Často se říká, že lidé na Středním východě mají dlouhou paměť; to je pravda. Ale v případě křížových výprav mají paměť obnovenou, pamatují si to, co vykonstruovali jejich dobyvatelé.

Trvalým posláním islámu je *džihád*, tedy náboženská válka a hlavním cílem je rozšiřovat *dar al islám*, tedy území islámu do *dar al harbu*, území války. Jde tedy o expanzi vedoucí k podmanění nemuslimů, a to nejen mocenské ale především ideové. Těm, koho si takto podmaní, dává prostou volbu. Nepatří-li k lidu Bible — tj. nejsou-li to křesťané nebo Židé — mají na výběr konvertovat k islámu nebo zemřít. Ti, kdo jsou lidem Knihy, mohou volit mezi tím, že se podrobí muslimské vládě nebo zemřou. Šíření islámu je tedy přímo spojeno s vojenskými úspěchy *džihádu*.

Křížové výpravy byly něco velice odlišného. V křesťanství bylo od počátku zakázáno konverzi jakýmkoli způsobem vynucovat. Obracení na víru mečem nebylo tedy

HISTORIE

pro křesťanství možné. Na rozdíl od *džihádu* nebylo také cílem křížových výprav rozšiřování křesťanského světa ani křesťanské víry násilím. Křížové výpravy byly přímou, ale opožděnou reakcí na staletí muslimského dobývání křesťanských zemí. Bezprostředním podnětem, jenž vedl k první křížové výpravě, bylo dobytí celé Malé Asie Turky v době zhruba od roku 1070 do roku 1090. První křížovou výpravu vyhlásil papež Urban II. roku 1095 jako odpověď na naléhavou žádost byzantského císaře z Cařihradu. Urban vyzval rytíře křesťanstva, aby šli na pomoc svým východním bratřím.

Malá Asie, část byzantského císařství, byla křesťanská. Její evangelizaci začal sv. Pavel. Sv. Petr byl prvním biskupem v Antiochii. Pavel napsal jeden ze svých významných listů křesťanům v Efezu. Krédo církve bylo formulováno v Nikáji. To vše v Malé Asii. Byzantský císař prosil křesťany Západu, aby pomohli dobýt zpátky tyto země a vypudit Turky. Touto pomocí byly křížové výpravy. Jejich cílem však nebylo jen dobytí nazpět Malou Asii, ale zmocnit se i jiných — dříve křesťanských — zemí, jež byly ztraceny v důsledku *džihádu*. K nim patřila především Palestina — Svatá země. Nejvýznamnější rozdíl mezi křížovou výpravou a *džihádem* tak v jádru spočívá v tom, že křížová výprava byla obranou proti *džihádu*. Celá historie křížových výprav na Východě je historickou odpovědí na muslimskou agresi.

Ideově působili františkáni na Středním východě jako misionáři. Výhradně nevojensky — slovem — se snažili získávat muslimy pro křesťanskou víru. Nebyli úspěšní. Hlavně proto, že islámský zákon na rozdíl od křesťanského přístupu klasifikoval konverzi k jinému náboženství jako zločin. Tento pokus byl však od křížových výprav oddělen, ty měly s obracením na víru málo společného. Přitom postupoval pod ideou lásky, míru a odpuštění. Tedy pravého opaku toho, co hlásal *džihád*.

Omluvy po 900 letech

Klademe si otázku, jak si křesťanstvo odůvodňovalo svou porážku při křížových výpravách? Byli křížáci zklamáni? Porážku lze vysvětlit stejně tak jak příslušné pasáže ve Starém Zákoně: Hospodin svému lidu nedopřál vítězství pro jeho hříšnost. To vedlo v Evropě k širokému hnutí zbožnosti, jehož cílem bylo očistit křesťanskou společnost v každém směru.

Úvahy o smyslu, průběhu a výsledcích křížových výprav jsou dnes velmi aktuální. Vždyť i dnes se bojuje, teče krev a lidé trpí téměř na stejných místech jako před devíti sty lety. K této problematice nemohla zůstat stranou ani hlava naší křesťanské

Rekonstrukce Cracque des Chevaliers podle středověkých rytin

církve. Celým světem proběhla agenturní zpráva o „omluvě Svatého Otce za křížové výpravy“. Opravdu vyslovil Jan Pavel II. omluvu za křížové výpravy? Skutečně je odsoudil? Papež byl dokonce ostře kritizován, že prý se nedokázal jednoznačně omluvit přímo za křížové výpravy, protože jen prosil o odpuštění všechny, jimž křesťané nespravedlivě ublížili.

Náš Svatý otec neodsoudil křížové výpravy, ani se za ně neomlouval. Omluvil se však za hříchy katolíků. Stejně tak se mluvilo o tom, že se Jan Pavel II. omluvil cařihradskému patriarchovi za dobytí Cařihradu křížáky roku 1204. Papež však ve skutečnosti jen zopakoval to, co řekl jeho předchůdce papež Inocenc III. (1198–1216). Bylo to jedno z tragických válečných selhání a Inocenc dělal vše, co mohl, aby mu zabránil. Omlouval se za hříchy katolíků, kteří se účastnili křížových výprav. Neomlouval se však za samotné křížové výpravy ani za jejich výsledek.

Je namístě se hlouběji zamyslet nad současnou situací na středním východě i s pohledu našeho „českého“ středoevropského společenství. Je to správné, že se podílíme na politice západní, křesťansko-židovské civilizace? Záměrně zde volím toto theistické označení civilizace, protože i ten nejzarytější ateista, či komunistickou ideologií zasažený jedinec, musí vzít v úvahu dějinnou a filosofickou realitu. Tedy že z naší civilizace pochází jak on fyzicky, tak i jeho duševní ideje. Je tedy na místě i naše účast na vojenské „intervenci“ do tohoto neuralgického centra světa, ze kterého jsme byli mocensky vypuzeni a ze kterého se lze nadít expanze jednak ozbrojené a jednak společenské, způsobené mohutnou imigrací

převážně islámsky orientované populace?

Češi a křížové výpravy

Je aktuální srovnání s politickou situací, sahající až k samým počátkům české státnosti, rodící se v rámci Evropy na počátku 12. století? Teprve deset let před prvním společným zásahem západního a východního křesťanstva do Palestiny, se dostalo knížeti Vratislavovi II. z rodu Přemyslova titulu nazývat se křesťanským králem (roku 1085). I když se tak jeho země zařadila mezi sloupce sice rozhárané, ale jediné společné křesťanské evropské říše, tak následující půlstoletí nehrála nikterak výraznou roli ve světových dějinách. Následující knížata, počínaje Konrádem Brněnským až po Soběslava I. (roku 1092 až 1140) žila ve vzájemných šarvátkách, korunovaných vyvražděním Vršovců (1108), které jakoby završilo obdobnou pohromu, ke které došlo již v roce 995 při likvidaci příbuzné rodové větve Slavníkovců, která nám dala tak vynikajícího středověkého myslitele jako byl sv. Vojtěch. Dokonce ani intervence celého křesťanstva do muslimy okupovaného Blízkého východu, korunovaného získáním Jeruzaléma a celé Svaté země v roce 1099 nezbudila valnou pozornost u nás. A to ani ve vládnoucí vrstvě, ani ve společnosti. Kdyby naší země neprošly hordy chudiny, které v utivé vzdálenosti sledovaly voje západoevropského rytířstva, tak by asi unikla pozornosti i kronikářů. Nastoupil však další Přemyslovec kníže Vladislav II. Ten dosáhl již většího rozhledu. Jisté ho ovlivnil i vztah ke králi Konrádovi III. jehož ovládnutí se stala jeho manželkou. Ten se podílel významnou měrou na II. křížové výpravě.

Jak z pera kronikářů, tak i celého průběhu

HISTORIE

následného tažení můžeme bezpečně soudit na aktivní účast jak knížete Vladislava, tak i uvědomělý podíl české politiky. Výsledkem se stala účast na intervenci v roce 1147, v jejímž čele osobně táhl kníže, tedy hlava země. Tedy nikoliv nějaký formální houfec dobrodružství milujících nebo nábožensky uchvácených jedinců. Není proto ani rozhodující, že válečné střetnutí u legendárního Dorylea nebylo zrovna vítězstvím. Takovýchto střetnutí proběhlo ve válkách o Svatou zemi bezpočet. Důležitá byla následná, dnes bychom řekli politická jednání Přemyslovce jako vladaře a jeho družiny. S německým králem Konrádem se dle záznamů kronikářů setkal a jednal v Nikáji. Kronikář Kinnamos zmiňuje dále setkání s francouzskou výpravou. Vše vyvrcholilo příjezdem do Konstantinopole, kde byl nejen přijat císařem Manuelem, ale dokonce mu ve vztahu k budoucím tažením do Svaté země složil lenní přísahu, což v té době znamenalo jakousi spojeneckou smlouvu. To mělo daleký dopad i do budoucnosti, protože s císařem se setkal již jako český král ještě po dvaceti letech při řešení vztahu Uher k západoevropské říši a tím i Českému království, Rusku, polských a dunajských knížat. Praktický dopad na dění v Českých zemích, Dolních Rakousích, Slezsku a Uhrách, měl návrat českého vojska v čele s Vladislavem i na církevní život. Tomu ještě předcházelo osobní setkání s velmistrem johanitů Raymondem du Puy. Ten dokonce dle tradice předal Vladislavovi klíče od Cracku des Chevaliers, který byl nejen největší křesťanskou pevností na cestě do Jeruzaléma, ale i centrem křesťanské intervence. Do Prahy se tak dostali příslušníci řádu sv. Jana Jeruzalémského — johanité, kteří měli na domácí půdě za úkol hospodářsky a personálně zabezpečovat přípravu eventuelních dalších křížových výprav. Zcela novým prvkem, do té doby neznámým, bylo špitálníctví, mající svůj původ v péči o zraněné a zmrzačené vojáky. Zvláštní postavení, do té doby neznámé kombinace mnicha-vojáka se stalo novou normou spojení boje a milosrdenství.

Konečně posledním výdobytkem účasti českého vladaře bylo definitivní udělení královského titulu a to pro jeho dědice s právy suverénu ve všech jim příslušejících teritoriích.

Ústup na Maltu

Červenec 1187 poznamenaný prohranou bitvou u Hattínu a následný pád Jeruzaléma do rukou Saladina rozhodně nebyl koncem západní a byzantské intervence proti muslimskému pronikání směrem na západ. Ani naše účast na těchto bojích neustala. Již v srpnu 1189, zatímco doma probíhaly spory o vládu v zemi mezi knížaty Bedřichem

Velmistr křížáckého vojenského a špitálního řádu johanitů, později Rhodských a nakonec maltézských rytířů se svojí bratry mnichy-vojáky. Illuminace ze středověké kroniky fr. Caoursina (14. století).

a Konrádem-Otou, tak další z přemyslovského rodu Děpolt s nemalým kontingentem českých křížáků táhl s výpravou Fridricha Barbarosy přes Konstantinopol do Palestiny. Materiální zdroje i duchovní zázemí představovala osazení vojenského řádu johanitů v Čechách, s centrem v Praze při Vltavě pod pražským hradem. Jeho představení Mladota a Petr zvaný ze Strážnice, z českých vladýckých rodů (1238–1252), byli vystřídáni rytířskými převory výhradně germánského etnika. Mezi nimi se objevovali celibátní rytíři mající svůj původ v předních rodech říšských knížat, jako např. Jindřich Fürstenberg (1255–1273), Herman Hohenlohe (1284–1298) a další. Ti byli účastníky v bojích proti novému vpádu z východu a to Mongolů a Mamlúků. Za Jana Lucemburského se již definitivně křížácké centrum johanitů v Praze dostává do rukou českých rodů. Řád mezitím vybudoval na Blízkém východě vojenské centrum na ostrově Rhodos. Od té doby se nazývají rytíři rhodskými a české centrum se řadí mezi tzv. velkopřevorství, v jehož čele stojí představený titulovaný knížetem velkopřevorem. Vystřídalo se na tomto postu desítky příslušníků českých předanských rodů: pánů z Lemberka, Zvířetic, Vartenberka, Mitrovič, z Hradce, z Michalovic, několik Rožmberků, Švamberků, Kolowratů, Lobkoviců, z Olbramovic, z Dubé a dalších. Bylo pro ně charakteristické, že se důsledně vyhýbali vnitřním válkám a střetnutím mezi vladaři a zeměmi spadajícími do tehdejší Říše římské a ostatních evropských křesťanských zemí. Ve větší i menší míře zabezpečovali materiálně i vojensky obranu před expanzí islámského východu. Pro rytíře, kteří skládali věčné řeholní sliby byla aktivní vojenská služba v centru řádu povinná. Tak pro budoucího velkopřevora nejméně tři roky. Dokonce po určité období

byl vyhrazen českému rytíři velkopřevoru post „admirála loďstva“ Nic na tom nemění to, že mnozí se této službě úspěšně vyhnu-li. Mnozí jsou dokonce na Maltě pohřbeni, (např. František Šebestián Vratislav z Mitrovic 1675 a František Zikmund Thun 1702).

Poslední vojenskou základnou křížáků byla Malta. Její poloha, ze které bylo snadné ovládat Středozemní moře jako přirozenou vodní překážku mezi muslimským a evropským křesťanským světem, našla své poslání v ochraně před, dnes bychom řekli, námořním terorizmem. Muslimští piráti totiž takřka ochromili obchod ve Středomoří přepadáním křesťanských plavidel a odvlékáním jejich posádek (a také obyvatel pobřežních měst a vesnic) do otroctví.

Místo závěru

Po pádu Konstantinopole mizí Blízkých východ z — dnešními slovy — titulních stránek tisku. Muslimská expanze se zaměřuje na Balkán. Na východě roste nová velmoc — Rusko. Relativní klid trvá až do Velké francouzské revoluce, kdy Napoleonův vpád do Egypta začíná novou kapitolu střetů mezi Západem a orientem. To je ale již nová kapitula dějinných střetnutí.

Dnes už můžeme povahu a průběh křížových výprav hodnotit objektivně. I jejich vliv na blízkou a vzdálenou budoucnost. Stejně tak můžeme poukázat i na kontinuitu naší účasti ve vztahu k Izraeli a ve vztahu k Iráku, případně dalším neurgickým místům, která by ovlivnila náš stát, evropské země a dokonce i africký a americký kontinent.

Použité prameny: Thomas Madden, Zenit, R. L. Dauber, M. Balard, K. M. Setton a další odkazy pod heslem „crusades“.

RNDr. František Skřivánek
Autor je přírodovědec a historik.

KOMENTÁŘE

Pokořená, utlačená... ale neumlčená

Před 59 lety proběhl komunistický puč. Pro církve nastala doba temna.

25. únor... Léta slavený jako „Vítězný únor“. Den, kdy se komunisté v roce 1948 zmocnili vlády nad Československem. Málokdo tehdy tušil, že pro Církev začíná čtyřicetiletá mučednická cesta. Stovky odsouzených duchovních k mnohaletým žalářům... někteří umláceni k smrti... internovaní biskupové, rozehnané řády, ukradený majetek. Každodenní šikana prostých věřících... zastavený katolický tisk... zakázaná katolická tělovýchovná jednota Orel. Zničené nenahraditelné kulturní památky, odříznutí církve od vývoje ve světě.

Křesťané tvrdě zaplatili za to, že nabíleli lidem ucelený ideologický protipól tehdejší moci. A církve katolická zaplatila obzvláště tvrdě. Režim se obával její masové základny, organizovanosti, široké struktury i toho, že její hlava – papež – sídlila daleko za železnou oponou, v Římě. Církve bylo nutno zbavit vlivu a nakonec zničit. Náboženství – v marxistické terminologii opium lidstva – mělo v nemilosrdné logice tvůrců nového světa přestat existovat. Za tímto cílem komunisté nejprve věřící mámili řečmi o tom, že nic proti náboženství nemají, poté se je snažili odtrhnout od církevní hierarchie a nakonec vyvolat rozkol uvnitř církve a vytvořit „národní církev“, nezávislou na Římu. Dostatek kolaborantů ale nenašli. Tzv. vlasteneckých kněží v čele s Josefem Plojharem se našlo jen několik desítek. Nastoupil teror.

Ale ani tvrdá represe Církve nezlomila. I v 50. letech chodili lidé do kostela. Chodilo jich do kostela více než dnes.

Foto: archiv

Však také komunisté od konce 50. let zmírnili. Nastala neustálá, drobná administrativní šikana. Válka nervů mezi Církví a státem. Stálý, vysilující tlak církevních tajemníků, důstojníků StB či vojenské kontrarozvědky. A nastoupily i rafinovanější formy nátlaku. K arzenálu užívaných prostředků patřilo organizování nedělních dopoledních promítání v kinech, a to i zdarma, osvětové přednášky o vzniku a evolučním vývoji světa, vítání jara v době Velikonoc, podpora kultu Dědy Mráze v době Vánoc nebo pořádání motocyklových závodů

na svátek Božího těla.

Když dnes vidíme poloprázdné kostely, může se zdát, že komunistům jejich plán nakonec vyšel.

Ale Církev žije. Žije i v zemích, kde byli duchovní popravováni po stovkách a náboženství zcela zakázáno, například v Albánii. Žije v Rusku a na Ukrajině, kde byly kostely předělány na muzea ateismu. A žije i u nás. Slabá, váhavá, dosud nevzpamatovaná z Golgoty komunismu. Ale žije.

Mgr. Matyáš Zrno

Autor pracuje v Občanském institutu.

Otevřená minulost a Církev

Seriózně a bez předsudků o vztahu Církve a státu za komunismu

Asi nebylo věřícího, který by nezaregistroval mediální přestřelky o spolupráci některých kněží s komunistickou tajnou policií. Celá komplikovanost vztahu Církve a komunistické moci se bohužel v hromadných sdělovacích prostředcích zvrhla v povrchní obviňování Církve z kolaborace s režimem a z neochoty k vlastní očištění. O to důležitější jsou akce jako ta, která 14. února 2007

proběhla na půdě České křesťanské akademie mezi představiteli Církve (včetně kardinála Vlka) a historiky z nově zřízovaného Archivu bezpečnostních složek.

Účelem tohoto setkání bylo navázání osobního kontaktu a bližší spolupráce mezi církevními historiky a pracovníky nového Archivu bezpečnostních složek. A lze říct, že se to beze zbytku podařilo. Ukázalo se, že v konstruktivním duchu,

s otevřeností a dobrou vůlí na obou stranách, lze otázku vztahu Církve a komunistické moci řešit bez zastírání minulosti, ale i bez zbytečné skandalizace.

Archivy StB

Aby se něco takového vůbec mohlo stát, muselo nejprve dojít ke změně vlády. Nový ministr vnitra Ivan Langer totiž

dokončení na str. 6

KOMENTÁŘE

dokončení ze str. 5

v polovině února přišel s projektem „Otevřená minulost“. Cílem je zjednodušení přístupu občanů k materiálům bývalé StB a zpřístupnění většiny materiálů komunistické tajné policie za jasně stanovených podmínek. Prostředkem je i vybudování nového Archivu bezpečnostních složek, který by měl vzniknout reorganizací a sloučením dosavadního archivu ministerstva vnitra a dokumentačního střediska ÚDV (Ústavu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu).

A byli to právě pracovníci nového pracoviště pod vedením PhDr. Pavla Žáčka, kteří na semináři vysvětlili svou koncepci restrukturalizace. Seznámili přítomné se zásadními personálními změnami, jejichž důsledkem byl odchod bývalých příslušníků SNB a StB z Archivu ministerstva vnitra. Nastínili, co je možno v archivech nalézt a co nikoliv, z jakých důvodů a kdy byly některé svazky skartovány. Upozornili přitom, že to však nemusí nutně znamenat, že dokumenty ze zničených svazků jsou nenávratně ztraceny. Často je možné nalézt jejich kopie v jiných svazcích. PhDr. Žáček také vysvětlil systém, podle něhož lze tyto opisy hledat. Pro řadu účastníků bylo překvapením, že historie fondů StB sahá až do roku 1945, kdy si StB začala shromažďovat nejrůznější, často kompromitující informace. Tato činnost mnohdy souvisela s tzv. retribučním soudnictvím, přičemž však část konfidentů gestapa záhy přešla pod vedení StB a tak se stíhání retribučními soudy vyhnuhli.

Následovaly názorné ukázky, jakým způsobem StB získávala podklady pro svou činnost. Pracovníci Státní bezpečnosti totiž měli kromě jiného přístup k centrálnímu registru obyvatel ČSSR včetně fotografií v občanských průkazech. Díky tomu mohla sledovací oddělení StB kohokoliv jasně identifikovat a sledovat. V dalším výkladu PhDr. Petr Blažek přítomné seznámil s tím, jaké archivní fondy StB vedla o církvích a jakým způsobem Církev sledovala a infiltrovala.

StB proti Církvi

Následoval příspěvek PhDr. Jiřího Plachého, dalšího historika z nového pracoviště, o práci StB proti Církvi. Referující čerpal také ze své studie: „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností v roce 1989. (Vyšlo ve sborníku *ÚDV-Securitas imperii* č. 11 v roce 2005.)

Tzv. „rozpracování“ je jeden z mnoha termínů interního jazyka StB. Ve své podstatě se jednalo o sledování určitého člověka, který se zdál Státní bezpečnosti po-

dežřelý, nebo pro ni byl jiným způsobem zajímavý. Mezi „rozpracovanými“ lidmi si StB tipovala tzv. kandidáty tajné spolupráce, které se různými, vesměs nevybíravými způsoby snažila přesvědčit ke spolupráci. Způsoby získání ke spolupráci často spočívaly ve vydírání, vyhrožování, administrativním nátlaku apod. Tento nátlak a úskoky často přicházely z různých stran, neboť v úzké spolupráci s StB pracovala i vojenská kontrarozvědka, pohraniční stráž, církevní tajemníci, pasová a vízová oddělení SNB, nebo tajné policie okolních socialistických států (STASI v NDR, či polská StB). Výše zmíněná studie je sondou do akcí StB proti katolické církvi v jedné diecézi, ale může sloužit pro pochopení činnosti StB v celé republice.

Mluvílo se pochopitelně nejen o tajných spolupracovnících, ale i o skutečných vinících zla, tedy o příslušnících StB. Státní bezpečnost měla své plány, jež měla plnit a její pracovníci se snažili informace, kterých se jim dostalo, spíše zveličovat. Důstojníci StB, kteří pracovali s agenty či důvěrníky, se je snažili udržet, aby mohli dál vést příslušné svazky a vykazovat činnost. Zájem StB tedy bylo mít i v církevním prostředí co nejvíc spolupracovníků, kteří kromě jiného měli donášet i na sebe navzájem. I v tomto systému lži bylo ale podle směrnic StB nutno, aby nový agent „dobrovolně“ podepsal závazek spolupráce. V případě kněží, kteří se velmi často podpisu tvrdě bránili, se ale podpis nutně nevyžadoval. K vydírání kněží se mohlo použít mnoho způsobů. Ať už se jednalo o odebrání státního souhlasu k výkonu povolání, odebrání cestovního pasu, hrozbu trestním postihem za rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (např. nepříznání příjmu farnosti z kostelní kasičky) apod. Ze studie vyplývá, že z cca 160 kněží působících počátkem roku 1989 v litoměřické diecézi jich bylo více než 100 „rozpracováno“. Jako spolupracovníků jich StB evidovala pouze 10 (slovy: deset), přičemž v některých případech byl jejich přínos pro StB dost sporný. Relativně častým jevem také bylo, že agenty StB z řad kněží byli někteří z představitelů *Pacem in terris*, tedy prorežimní kněžské organizace, která byla později Vatikánem zakázána. Jak píše Jiří Plachý v této studii, např. na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích neměla tajná policie koncem 80. let víceméně nikoho. StB se sice snažila do funkce tajemníka fakulty dosadit svého pracovníka mjr. Ladislava Bendu, to se jí však nepodařilo. Tento stav Jiří Plachý hodnotí jako výrazný neúspěch StB. Za důkaz vnitřní odolnosti Církve lze

Foto: <http://avara.mccc.cz>

také považovat fakt, že mezi kněžími až na několik málo výjimek nebyli spolupracovníci StB, kteří by tak činili z přesvědčení.

Perspektivy další práce

Na zmiňovaném setkání zaznělo několik pozitivních informací. Především se všichni zúčastnění shodli, že nyní je zapotřebí zaměřit zájem na skutečné viníky, tedy na pracovníky StB. Mluvílo se i o nedostatcích — dosud není k dispozici úplný seznam důstojníků a pracovníků StB. A to přesto, že zde kromě poněkud diskutabilních tzv. Cibulkových seznamů spolupracovníků existují od roku 2002 oficiální seznamy spolupracovníků StB dostupné na webu ministerstva vnitra. Přítomní se shodli i na tom, jak nepřesně o těchto záležitostech informují média. Znovu a znovu došlo na to, jak nespravedlivé je, pokud se novináři zajímají především o spolupracovníky StB, kteří často spolupráci podepsali pod nejrůznějšími formami mnohdy velmi tvrdého nátlaku a téměř vůbec nepíší a nemluví o důstojnících StB, kteří tvrdým nátlakem nutili lidi „podepsat“. Na setkání se také ukázalo, jak nepřesně média interpretovala odhady jednoho z přítomných historiků o počtu spolupracovníků StB v katolické církvi.

Díky dobré vůli na obou stranách se otevírá prostor pro další spolupráci. Církevním historikům by měla výrazně ulehčit plánovaná digitalizace části fondů. Dá se předpokládat, že nové vedení Archivu bezpečnostních složek brzy vytvoří podmínky pro seriózní studium těchto otázek a erudovaní historici budou moci na základě pramenů seriózně pracovat. A to bez proticírkevního zaujetí, které se v nedávné době ukázalo u některých novinářů.

Mgr. Michaela Freiová
Autorka je publicistka.

NÁZORY ČTENÁŘŮ

Děkujeme za vaše ohlasy. Těšíme se na vaše podněty, které můžete zasílat na adresu redakce uvedenou v tiráži. Čtenářské dopisy jsou redakčně kráceny a nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

Osvícení zaslepenci

Každá propagace loajality k EU je rozporná.

Přečtením článku „Hlas pro evropskou ústavu“ v *RC Monitoru* z 8. února 2007 jsem se opět utvrdil ve svém odmítavém postoji k EU. Již mnohokrát jsem četl obhajoby tzv. evropské integrace, ale vždy jen s ubohou až demagogickou argumentací. Nyní v uvedeném článku uboze a rozporuplně argumentuje pro EU Pavel Bratinka. Když už ani on nedovede EU a její ústavu solidně hájit, pak nejspíš proto, že se tato (Francouzi a Holanďany odmítnutá) ústava prostě slušně a věcně obhájit nedá.

Pan Bratinka volá po „loajalitě ke společné spolupráci“, bez níž se Evropa brzy pustí do vlastní záhuby. Ale co pak se to obojí již nekoná? Evropské státy přece spolupracují již dávno (nejméně od roku 1990). Ale koná se bohužel i to druhé — vlastní záhuba, a to přinejmenším formou demografické sebevraždy. Pan Bratinka má ale spíše na mysli zhoubu v důsledku válek mezi státy. Jak jim ale může zabránit nějaká ústava, čili kus papíru (pardon, tlustá kniha)? Tím skutečným způsobem jak jim zamezit skrze tzv. integraci by bylo právě spojení zemí v tuhém područí jednoho superstátu, který by vzájemně války prostě nedovolil. To by ovšem znamenalo nadnárodní totalitu, přesně jako v době „socialistického tábora míru“. Pěkně děkuji za takovou „bezpečnost“ a takový vynucený „mír“.

Pan Bratinka říká, že zakladatelé EU chtěli praktickými činy zlepšit život občanů. Co asi míní tím zlepšením? V jakých oblastech by se mělo projevit? V rodinném, mravním a duchovním životě asi sotva. To by autor neviděl jako prostředek (pouze) jednotný trh za účelem prosperity. Leží mu tedy na srdci hlavně blaho hmotné, které stále ještě my (chudáci) nemáme zajištěno. Proto také považuje za správné, aby třeba polští instalatři pracovali ve Francii. Já si naopak myslím, že Evropané dnes trpí mnohem víc nedostatkem otců, kteří se věnují svým ženám a dětem než nedostatkem levných dělníků.

Jedním ze tří hlavních důvodů ústavy EU má být dle pana Bratinky zakotvení „určitého hodnotového rámce“. Autor neříká, co si pod touto frází představuje.

Jaké jsou tedy ideové „hodnoty“ současné EU? Snad zdravý rodinný život založený na pevném (a skutečném!) manželství, ochrana slabých a nevinných před všemi formami násilí, ochrana křesťanství a skutečná náboženská svoboda? Není to spíše „rovnoprávnost“ chápána jako popírání rozdílů mezi muži a ženami, volný přístup k potratům, zákaz diskriminace, který v praxi znamená například zákaz jakékoli kritiky homosexuality?

Zřejmě jediné, co na tzv. ústavní smlouvě panu Bratinkovi vadí, je absence zmínky o Bohu a křesťanství. Je to podle něj dokonce projev slepoty a ignorance. V tom má jistě pravdu. Ale kdo tedy tu smlouvu vyplodil — osvícení dobrodinci, nebo slepí ignoranti, o nichž je řeč? Myslím, že to, co panu Bratinkovi nejvíce vadí, je ještě tak to nejmenší, špička ledovce. Je to jen znamení, byť zlovestné.

A jak si pan Bratinka představuje ono misijní dílo, po němž volá? Co by mělo být jeho obsahem? Snad větší prosperita a ekonomická migrace? Nebo mají jedni hlásat prosperitu za každou cenu a druhí evangelní chudobu?

Ale ještě v jednom má pan Bratinka pravdu: Že dnešní Evropa sama sebe obelhává. Jistě tak ale nečiní jen vynecháním několika vět z jednoho dokumentu, ale mnohem více tím, co naopak deklaruje, prosazuje a vynucuje na svých národech.

Vít Cigánek, Praha

Tlak na „výsadkáře“

Článek pana Matyáše Zrna „Mýtus lidoveckého otevírání“ v *RC Monitoru* z 25. ledna 2007 velmi přesně ukázal, jakou chybou bylo zvolení J. Čunka, V. Parkanové a R. Líška do čela KDU-ČSL. Odstranění všeho křesťanského z této strany a otevírání liberálním proudům by zbavilo KDU-ČSL existenciálního smyslu a zařadilo by ji mezi strany typu US a ODA, u kterých voliči nevědí, proč by jim dali hlas. Skutečný stav KDU-ČSL se ukáže v tom, jaký tlak na „výsadkáře“ v čele strany vyvinou její členové. Mohli by začít u požadavku vysvětlení skandálního jmenování paní H. Třeštíkové na funkci ve vládě.

PaedDr. Karel Kotyza, Prostějov

Ke spolupráci kněží s STB

Je dobře, že jste otiskli v posledním prosincovém čísle *RC Monitoru* příspěvky k mediální kampani kolem spolupráce několika kněží se Státní bezpečností.

Na rozdíl od biskupa Duky a arcibiskupa Graubnera si však nemyslím, že věc byla definitivně vyřízena na Velehradě v roce 1990. Sám biskup Duka poznamenává ve svém článku, že se vynořili aktivisté, kteří „manipulovali různými částmi svazků, upozorňovali, varovali a vyhrožovali“. Církev sice může vnitřně odpustit a svěřit vše Božím milosrdenství, ale její nepřátelé všechny nevyřízené věci budou donekonečna rozmazávat a škodit dál.

Domnívám se, že by přinejmenším biskupové měli prostudovat dnes už přístupné svazky, týkající se jejich kněží, a ze zjištěných zločinů vyvodit důsledky. Nedostatek kněží jistě není důvodem, proč by měl v církevních strukturách dále působit udavač. Pan Simandl jistě hlady neumře, když ho Církev vyvrhne — může jít třeba na Ministerstvo vnitra, kde dosud působí mnoho bývalých „řídících orgánů“, nebo jej jistě vezme redakce *Lidových novin*, aby pomáhal pomlouvat Církev odpadlému knězi Jandourkovi, bývalému dominikánovi a zednáři Štampachovi a „aktivistce“ Marii Rút Křížkové.

Závěrečná věta arcibiskupa Graubnera o tom, že má zas někdo zájem, abychom neměli čas budovat Církev, zní vskutku naivně, vzhledem k článku o posledních útocích na organizované náboženství, nebo ke zmínce biskupa Duky o knize „Le Nouvel Antichristianisme“ v prvním letošním čísle Vašeho časopisu.

Nevim, co chtěl dokázat pan Matyáš Zrno výrokem, že na udavačství pana Holečka poukázali „lefébvrstvé“ — je-li věc pravdivá, tak by snad nevadilo, ani kdyby na ni upozornili komunisti nebo Jára Cimrman. Protože pan Zrno píše politické komentáře, tak jistě ví, že Vatikán hledá usmíření s Kněžským bratrstvem Pia X.

Ing. Miloš Voplakal, Praha

Agenda dnešních komunistů

V prvním letošním čísle *RC Monitoru* jste psali o agendě dnešních komunistů. Ráda bych Vám napsala pár řádků o nich, jaké zkušenosti s nimi mám.

dokončení na str. 8

NA ZÁVĚR

dokončení ze str. 7

Bydlím od narození v Praze na Spořilově. V 90. letech minulého století tu mírumilovná veřejnost se znepokojením sledovala, jak se tu měsíc co měsíc scházejí v nevelkém počtu a měla obavy, aby se staré časy nenavrátily. Ve 20. a 30. letech minulého století se sem nastěhovali tehdy mladí radikální komunisté. V 50. letech mnoho občanů Spořilova bylo vláčeno v procesech a odsouzeno (Dr. Kalista, Dr. Křelina). Ti, co udávali za nacistů, přešli pak ke komunistům.

Na populaci tohoto státu je znát, že její myšlení, jednání, chování je velmi ovlivněno socialismem.

Ještě mi není jasné, proč v Itálii někteří věřící jsou zároveň komunisty. Jakto, že nejsou z Církve exkomunikováni?

Ing. Helena Chumchalová, Praha

dokončení ze str. 1

kulárnosti, jež uznává místo pro Boha a jeho mravní zákon, pro Krista a jeho církev v lidském životě, individuálním i společenském: na druhé straně potvrzuje a uznává „oprávněnou autonomii pozemských záležitostí“. Ale tato autonomie není autonomií od mravního řádu. Vyloučení náboženství z veřejného života není pravá sekularita, „ale její degenerace do sekularismu“, řekl papež.

Vyjadřuje-li se proto Církev k zákonodárným věcem, není to nevhodné vměšování, „ale spíše potvrzení a obrana důležitých hodnot, jež dávají význam lidskému životu a chrání důstojnost člověka“. Je povinností Církve hlásat pravdu o člověku a jeho osudu. Mravní zákon, který nám Bůh dává, nesměřuje

k útlaku, ale k osvobození od zla.

Náboženská svoboda, řekl Benedikt XVI. při setkání s italským prezidentem Giorgiem Napolitanem, se nomezuje na právo konat bohoslužby a osobně věřit. Zahrnuje také právo rodin, náboženských skupin a Církve vykonávat svou odpovědnost.

V projevu ke kanadským biskupům při jejich návštěvě *ad limina* papež řekl, že „demokracie uspěje jen tehdy, je-li založena na pravdě o člověku a správném chápání lidské osoby“. Proto katolíci činní ve veřejném životě nemohou oddělovat morálku od veřejné sféry. Papež biskupům zdůraznil, že křesťanská víra není překážkou dialogu, ale naopak mostem, protože propojuje rozum a kulturu.

Podle agentury Zenit zpracovala -mf-

Liturgická čtení

11. 3. Neděle	Ex 3,1–8a.13–15, Žl 103, 1 Kor 10,1–6.10–12, Lk 13,1–9 <i>3. neděle postní</i>		
12. 3. Pondělí	2 Král 5,1–15a, Žl 42, Lk 4,24–30 <i>sv. Maxmilián</i>	15. 3. Čtvrtek	Jer 7,23–28, Žl 95, Lk 11,14–23 <i>sv. Ludvíka de Marillac</i>
13. 3. Úterý	Dan 3,25.34–43, Žl 25, Mt 18,21–35 <i>sv. Patricie</i>	16. 3. Pátek	Oz 14,2–10, Žl 81, Mk 12,28b–34 <i>sv. Heribert</i>
14. 3. Středa	Dt 4,1.5–9, Žl 147, Mt 5,17–19 <i>sv. Matylda</i>	17. 3. Sobota	Oz 6,1–6, Žl 51, Lk 18,9–14 <i>sv. Patrik</i>

18. 3. Neděle	Joz 5,9a.10–12, Žl 34, 2 Kor 5,17–21, Lk 15,1–3.11–32 <i>4. neděle postní</i>		
19. 3. Pondělí	2 Sam 7,4–5a.12–14a–16, Žl 89, Řím 4,13.16–18.22, Mt 1,16.18–21.24a <i>Slavnost sv. Josefa</i>	22. 3. Čtvrtek	Ex 32,7–14, Žl 106, Jan 5,31–47 <i>sv. Epafrodit</i>
20. 3. Úterý	Ez 47,1–9.12, Žl 46, Jan 5,1–3a.5–16 <i>sv. Archip</i>	23. 3. Pátek	Mdr 2,1a.12–22, Žl 34, Jan 7,1–2.10.25–30 <i>sv. Turibius de Mogrovejo</i>
21. 3. Středa	Iz 49,8–15, Žl 145, Jan 5,17–30 <i>sv. Serapion</i>	24. 3. Sobota	Jer 11,18–20, Žl 7, Jan 7,40–53 <i>sv. Kateřina Švédská</i>

RC MONITOR — zpravodajský čtrnáctideník vydávaný o. s. Res Claritatis pod záštitou České dominikánské provincie. Noviny jsou zaměřeny na osvětu široké veřejnosti v oblasti života a postojů římskokatolické Církve jako prevence náboženské nesnášenlivosti a xenofobie. Publikované zprávy jsou zveřejňovány na zpravodajském serveru <http://res.claritatis.cz>. ISSN: 1214-8458. MK ČR E 15474.

Korespondenční adresa redakce: Res Claritatis, Husova 8, 110 00 Praha 1, e-mail: redakce@claritatis.cz, číslo účtu: 1683820001/2400.

Redakční rada: Vít Cigánek, RNDr. Václav Frei, Mgr. Michaela Freiová, JUDr. Ing. Jiří Karas, P. Mgr. Pavel Mayer OP, Zdeňka Rybová, Mgr. Radim Ucháč, Kateřina Ucháčová, Ondřej Vaněček. **Teologický poradce:** P. Mgr. Pavel Mayer OP.

Objednávky: Noviny jsou distribuovány zdarma a lze je v požadovaném počtu kusů objednat na korespondenční adrese redakce. Jejich vydávání je možné jedině díky zasláním darům, které pokrývají náklady na tisk a distribuci. Náklady na jedno číslo činí přibližně 10 Kč, což ročně znamená 240 Kč. Všem dárcům Pán Bůh zaplať. Dary lze podle § 15 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb. uplatnit pro snížení základu daně.